

WOHL LEGACY

COVENANT & CONVERSATION

RAV SACKS İLE İNANCI PERAŞADA BULMAK

“Covenant & Conversation yazı dizisine yaptıkları cömert bağış için Maurice Wohl Charitable Foundation’a teşekkür ederim. Maurice ileri görüşlü bir hayırseverdi. Eşi Vivienne son derece mütevazıydı. Adanmışlık ve zarafetin benzersiz bir birlikteliğidiler ve yaşamak onlar için vermek demektir.”

Aile, İnanç ve Özgürlük

Vayhi 5780

Bir kitabın ne ile ilgili olduğunu anlamak istiyorsanız, nasıl sona erdiğine dikkatli bakın. Bereşit son derece derin anlamlı 3 sahne ile sona erer.

Öncelikle Yaakov torunları Efrayim ve Menşe’ye beraha verir. Bu Yahudi anne babaların cuma akşamları oğullarını kutsamak için verdikleri berahanın aynısıdır. Selefim Lord Jacobovits Tora’daki birçok berahadan neden tam da bu berahayı söylediğimizi sorgular ve buna çok güzel bir cevap verir. Diğer tüm berahaları babalar oğullarına verir ve babalar ile oğulları arasında gerginlik olabilir. *Yaakov’un Efrayim ve Menşe’yi kutsaması Tora’daki büyükbabanın torunu kutsadığı tek andır.* Ve büyükbabalar ile torunlar arasında gerginlik olmaz, onların arasında salt saf sevgi vardır.

İkinci olarak Yaakov on iki oğluna beraha verir. Burada sezilebilir bir gerginlik vardır. Büyük oğulları Reuven, Şimon ve Levi’ye verdiği berahalar duadan çok bedduaya benzer. Yine de gerçek şu ki aynı anda aynı odada on iki oğlu da birlikteyken onlara beraha vermiştir. Bunu daha önce görmemiştik. Avraam’ın Yişmael veya Yitshak’ı kutsadığına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Yitshak, Esav ve Yaakov’u ayrı ayrı kutsamıştır. Sırf Yaakov’un oğullarını bir araya toplaması bile benzersiz ve önemlidir. Gelecek peraşada – Şemot’un ilk peraşası – İsrailoğulları ilk defa halk olarak tanımlanırlar. Daha aile olarak bile birlikte yaşayamayan insanların halk olarak birlikte yaşayabileceklerini düşünmek zordur.

Üçüncü olarak, Yaakov’un ölümünden sonra, kardeşler Yosef’in kendilerini affetmesini istemişlerdir. Yosef affeder. Zaten önceden de affetmiştir. Besbelli, kardeşler Yosef’in, babaları ölene kadar uygun zamanın gelmesini beklediği şüphesi içindeydiler, aynı Esav’ın bir noktada bunu yapmaya kararlı olduğu gibi. Oğullar baba hayattayken aile içinde intikam almazlar – bu o zamanın prensibiymiş gibi gözüküyor. Yosef doğrudan korkularına hitap eder ve onları yatıştırır. “Bana zarar vermek istediniz ama T.nrı sonucunu iyi yaptı” der.

Tora bize burada beklenmedik bir mesaj vermektedir: *aile her şeyden önce gelir*, ülkeden, milletten, politikadan, ekonomiden, güç peşinde koşmaktan ve servet birikiminden önce gelir. Dışardan bakarsak, Yosef’in etkileyici hikayesinde Yosef Mısır’da gücün doruklarındadır, Mısırlılar bizzat Yosef’in babasının yasını tutmuşlar ve onu gömmeye giderken aileye eşlik etmişlerdir. Öyle ki, korteji gören Kenaanlılar “Bu Mısır için oldukça ağır bir yas” (Bereşit 50:11) demişlerdir. Ancak bu dışsaldır. Sayfayı çevirip Şemot kitabına başladığımızda İsrailoğullarının Mısır’daki pozisyonlarının oldukça savunmasız olduğunu farkına varırız. Yosef’in Paro’da merkezileştirdiği güç nihayetinde onlara karşı kullanılacaktır.

Bereşit güç hakkında değildir. Aileler hakkındadır. Çünkü tüm hayat orada başlar.

Tora aile kurmanın ve onu sürdürmenin kolay bir şey olduğunu ima etmemektedir. Babalarımız ve annelerimiz -özellikle Sara, Rivka ve Rahel – kısırlığın ıstırabını biliyorlardı. Ümitle beklemenin ve tekrar beklemenin ne demek olduğunu biliyorlardı.

Kardeşler arası rekabet kitabın tekrarlayan temasıdır. Teilim “ne güzel ve hoştur kardeşlerin birlikte oturması” der. “Ve ne kadar nadirdir” diye de ekleyebilirdi. İnsanlık tarihinin neredeyse başında Kayın Evel'i öldürür. Sara ve Hagar arasında gerginlik vardır ve bu gerginlik Hagar'ın Yişmael ile birlikte kovulmalarına yol açar. Yaakov ve Esav arasında ve Yosef ve kardeşleri arasında rekabet vardır ve her iki durumda da cinayete yaklaşılmıştır.

Ancak ailenin öneminde herhangi bir azalma yoktur. Tersine, aile berahanın ana aracıdır. Çocuklar T.nrı'nın kutsamasının merkezi durumundadırlar ve vaat edilmiş topraklardan daha az merkezi değildirler. Sanki Tora tüm dürüstlüğü ile bize “evet, aileler zorlayıcıdır” der. Karı koca ve ebeveyn çocuk ilişkisi nadiren basittir. Ama bunun üzerinde çalışmamız gerekir. Her zaman doğru yapacağımıza dair bir garantimiz yoktur. Bereşit'te ebeveynlerin her şeyi doğru yaptığına dair en ufak bir ipucu yoktur. Ancak bu bizim en insani kurumumuzdur.

Sevginin dünyaya yeni hayat getirdiği yer ailedir. Bu başlı başına aileyi tüm kurumların en manevisi yapar. Aynı zamanda en önemli ve kalıcı ahlaki eğitimimizi aldığımız yerdir. Harvard politik bilim adamı merhum James Q. Wilson şöyle der: “aile anlaşmazlıkların olduğu bir arenadır ve bunların yönetilmesi gerekir”. Ailedeki insanlar “severler ve kavga ederler, paylaşırlar ve surat asarlar, memnun ederler ve hayal kırıklığına uğrurlar”. Aileler “duygularımızı şekillendirdiğimiz ve yönettiğimiz bir dünyadır”¹

Tora 20. Yüzyılın en önemli anlaşmazlık arenaları olarak tanımlanan yerlerde bize rehberlik eder. Freud Oedipus kompleksini -duygu yaratma arzusunu – görmüştür. Rene Girard kardeş rekabetini bir insan şiddeti kaynağı olarak görmüştür hatta belki tek kaynak budur².

Yitshak'ın korban olarak bağlanması Ödipus kompleksine yönelik olduğunu savunmuştum. T.nrı Avraam'ın Yitshak'ı öldürmesini istemez. Onun sahipliğinden vazgeçmesini ister. Antik dünyadaki en yaygın inançlardan birini, Roma hukukunda *Patria potestas* prensibi olarak bilinen, ebeveynin çocuğun sahibi olduğu inancını ortadan kaldırmak istemiştir. Bir kere bu ortadan kalktıktan ve çocuklar bağımsız olarak tüzel kişilik haline geldikten sonra, Ödipüs kompleksinin gücünün çoğu ortadan kalkmış olur. Çocukların kendileri olabilecekleri alanları olur.

Yaakov'un meleklerle güreşmesinin de kardeş rekabetinin kaynağına, *öykünmecî arzuya*, yönelik olduğunu savunmuştum. Öykünmecî arzu (mimetik arzu), sadece ve sadece kardeşi o şeye sahip olduğu için, kardeşinin sahip olduğu şeyi arzu etmektir. Yaakov Esav olmayı istemeyi bırakıp kendisi olarak dik durduğunda İsrail halini almıştır.

Yani Bereşit ailelerin faziletine yazılmış bir övgü ilahisi değildir. En iyi ailelerde bile olabilecek bazı temel problemlerle yüzleşmenin ne demek olduğunu samimi, dürüst, detaylıca ele alınmış bir anlatımdır.

Bereşit şu üç önerge ile sona erer: birincisi, büyükbabalar ailenin bir parçasıdır ve onların berahası önemlidir. İkincisi, Yaakov bazıları ile parçalanmış bir ilişkin olsa da tüm çocuklarını kutsayabilmenin olanaklı olduğunu gösterir. Üçüncüsü, Yosef sana büyük zarar vermiş olsalar da kardeşlerini affetmenin olanaklı olduğunu gösterir.

Öğrencilik yıllarımda ilk zamanlarındaki en canlı hatıralarımdan bir tanesi 1967 yılında BBC Reith konferanslarını dinlemektir. Reith Konferansları BBC'nin en prestijli yayın serilerinden biriydi. Bu konferansları ilk sunan 1948 yılında Bertrand Russel idi. 1967 yılında konuşmacı Cambridge Antropoloji Profesörü Edmund Leach idi. Bu sunumları yapma ayrıcalığına 1990 yılında ben de eriştim.

Leach konuşmalarına *Kaçak Dünya?* Adını vermişti ve üçüncü konuşmasında beni doğrultup dikkatle dinlememi sağlayacak şu cümleyi söyledi: “iyi bir toplumun temeli olmaktan uzakta, dar mahremiyet alanı ve bayağı sırlarıyla aile tüm hoşnutsuzlukların kaynağıdır”³. Bu, cinsel özgürlük ve kendini ifade etme adına, ailenin tahtından edildiğine dair önemli bir işaret. Nadiren, bu kadar önemli bir kurum, bu kadar derinlemesine ve bu kadar hafife alınarak terk edilmiştir.

¹ James Q. Wilson, *The Moral Sense*, Free Press, 1993, 162.

² Rene Girard, *Violence and the Sacred*, Johns Hopkins University Press, 1977.

³ Edmund Leach, *A Runaway World?*, Oxford University Press, 1967.

Daha sonraki onyıllarda, toplumun birçok bölümünde, birlikte oturmak evliliğin yerini aldı. Daha az insan evleniyordu, daha geç yaşta evleniyorlardı ve daha çoğu boşanıyordu. Bir ara, Amerika'daki ve İngiltere'deki evliliklerin %50'si boşanma ile sonuçlanıyordu. Ve çocukların %50'si evlilik dışı ilişkilerden doğuyordu. İngiltere için güncel rakam %42'dir.

Sonuçları yaygın ve yıkıcı oldu. Bir örnek vermek gerekirse, bugün Avrupa'da doğum oranı yerine koyma oranının çok altındadır. Sabit bir nüfus için doğum oranının (kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı) 2.1 olması gereklidir. Avrupa'da hiçbir ülkede bu oran yoktur. İspanya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan'da bu oran 1,3'e düşmüştür. Genel ortalama 1,6'dır. Avrupa nüfusunu, daha önce görülmemiş boyuttaki göç sayesinde sürdürmektedir. Bu bildiğimiz Avrupa'nın ölümüdür.

Bu arada Amerika'da nüfusun önemli bir bölümü, az sayıda sağlam ailenin kaldığı, yoksun çocukların, bozulmuş mahallelerin, fakir okulların, az sayıda sosyal tesisin ve aşırı ümit eksikliğinin bulunduğu bölgelerde yaşamaktadır. Bu, Amerika'nın bazı bölümleri için Amerikan rüyasının sonudur. ⁴

Devleti, politikayı ve gücü, iyi, güzel ve doğruyu sunan varlıklar olarak görenler – bu Helenist gelenektir- aileyi ve sadakat ve sorumluluk gibi onun gerektirdiklerini dikkat dağıtıcı şeyler olarak görme eğilimindedirler. Ancak politikanın sadece önemini değil kısıtlama ve tehlikelerini de anlayanlar için, karı koca, ebeveyn çocuk, büyükanne büyükbaba torun ve kardeşler arasındaki ilişkiler özgürlüğün en önemli temelidir. Bu anlayış Alexis de Tocqueville'in *Amerika'da Demokrasi* adlı kitabının merkezindedir ve Tocqueville'in şu sözünde özetlenir: “aile hissi canlı tutulduğu sürece, baskının karşısı hiçbir zaman yalnız değildir”⁵

James Q. Wilson çok güzel bir şekilde ifade etmiştir: “Bu dünyadaki insanlarla başa çıkmayı öğreniyoruz çünkü ailemizin üyeleriyle başa çıkmayı öğreniyoruz. Ailesinden kaçanlar dünyadan kaçar; ailenin şefkati, himayesi ve zorluklarından yoksun olduklarından dünyanın test, yargı ve taleplerine karşı hazırlıksızdırlar”⁶

Şaşırtıcı bir şekilde Bereşit bununla ilgilidir. Dünyanın yaratılışı ile ilgili değildir, bu sadece bir bölüm işgal eder. Bereşit ‘aile çatışmaları nasıl idare edilir’ ile ilgilidir. Avraam'ın soyundan gelenler, güçlü aileler kurabildikleri andan itibaren, Bereşit'ten Şemot'a, millet olarak doğumlarına doğru yol alabilirler. **Ben ailenin özgürlüğün doğum yeri olduğuna inanıyorum. Bir başkasını önemserken, kamu yararını da önemsemeyi öğreniyoruz.**

Şabat Şalom

Jonathan Sacks

Rabbi Sacks'ın diğer makaleleri için lütfen www.rabbisacks.org sitesini ziyaret edin.

[f](#) [t](#) [i](#) [v](#) [e](#) @rabbisacks

© Rabbi Sacks Tüm hakları saklıdır.

Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir.

⁴ Bu iki önemli kitabın tezidir: Charles Murray, *Coming Apart*, Crown Forum, 2012, and Robert Putnam, *Our Kids*, Simon & Schuster, 2015. See also Yuval Levin, *The Fractured Republic*, Basic Books, 2016.

⁵ *Democracy in America*, 340.

⁶ *The Moral Sense*, 163.